

Mateusz Budziakowski*

orcid.org/0000-0002-6258-7244

Natalia Piotrowska**

orcid.org/0000-0002-8194-6767

Marzena Kłusek***

orcid.org/0000-0003-4341-5719

Kościół św. Leonarda w Lipnicy Murowanej – analiza substancji zabytkowej. Wybrane zagadnienia

Church of St. Leonard in Lipnica Murowana —Analysis of Historic Substance: Selected Issues

Słowa kluczowe: Lipnica Murowana, UNESCO, architektura drewniana, architektura sakralna, dendrochronologia

Keywords: Lipnica Murowana, UNESCO, wooden architecture, religious architecture, dendrochronology

Wprowadzenie

Niniejszy artykuł dotyczy problematyki konserwatorskiej związanej z zabytkowym kościołem św. Leonarda w Lipnicy Murowanej. Lipnica Murowana położona jest w centralnej części województwa małopolskiego. Miasto założono w roku 1326, na mocy dokumentu lokacyjnego wydanego przez Władysława Łokietka¹. Nie była to jednak lokacja na surowym korzeniu. Siedem lat wcześniej, w roku 1319, założono tutaj wieś na prawie niemieckim, a początki osadnictwa na tym terenie sięgają zapewne czasów jeszcze wcześniejszych. W związku z tak dawną metryką, na terenie Lipnicy zachowało się kilka cennych zabytków dziedzictwa kulturowego: średniowieczny układ urbanistyczny miasta, gotycki kościół parafialny św. Andrzeja, barokowy kościół filialny św. Szymona, liczne budynki podcieniowe przy rynku, ale przede wszystkim drewniany kościół św. Leonarda.

Stan badań i metody badawcze

Lipnica jako miejscowość była przedmiotem studiów wielu badaczy, który reprezentowali różne dyscypliny

Introduction

This paper concerns the conservation of the historic Church of St. Leonard in Lipnica Murowana.

Lipnica Murowana is located in the central part of the Lesser Poland Voivodeship. The town was founded in 1326 via a town charter issued by king Władysław Łokietek.¹ However, this was not a town founded in cruda radice. Seven years prior, i.e. in 1319, a village was founded here on the basis of German town laws, while the beginnings of settlement in the area are dated to earlier times. Due to the settlement's origin being dated to such a distant period, a number of precious cultural heritage sites located in Lipnica Murowana have survived to our time. These include the medieval urban town layout, the Gothic Parish Church of St. Andrew, the Baroque Filial Church of St. Simon, numerous arcade buildings near the Market Square and, most importantly, the timber Church of St. Leonard.

State of the research and research methods

As a locality, Lipnica Murowana was a subject of study for several scholars who represented different academic

* mgr inż. arch., Wydział Architektury Politechniki Krakowskiej

** dr hab. inż., prof. PŚ, Instytut Fizyki Politechniki Śląskiej

*** dr inż., Instytut Fizyki Politechniki Śląskiej

* *M.Sc., Eng., Arch., Faculty of Architecture, Cracow University of Technology*

** *D.Sc., Ph.D., Eng., Professor of the SUT, Silesian University of Technology, Institute of Physics*

*** *Ph.D., Eng., Silesian University of Technology, Institute of Physics*

Cytowanie / Citation: Budziakowski M., Piotrowska N., Kłusek M. Church of St. Leonard in Lipnica Murowana—Analysis of Historic Substance—Selected Issues. *Wiadomości Konserwatorskie – Journal of Heritage Conservation* 2020, 62:136–147

Otrzymano / Received: 10.05.2020 • **Zaakceptowano / Accepted:** 21.07.2020

doi: 10.48234/WK62LEONARD

Praca dopuszczona do druku po recenzjach

Article accepted for publishing after reviews

Ryc. 1. Lipnica Murowana na mapie Miega, XVIII wiek; mapa [w:] www.mapire.eu (dostęp: 15 V 2020).

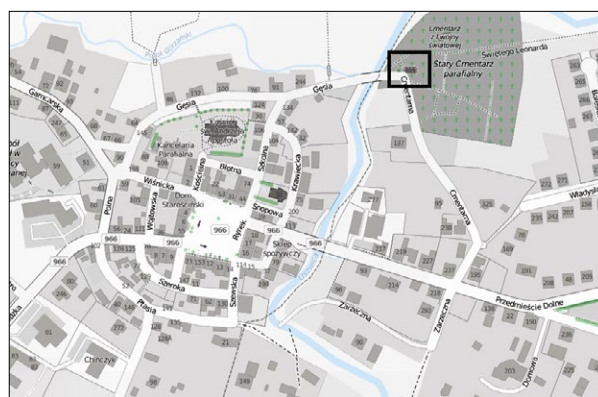
Fig. 1. Lipnica Murowana on Mieg's map, eighteenth century; map [in:] www.mapire.eu (accessed: 15 V 2020).

naukowe. Do najważniejszych należy zaliczyć badania archeologiczne W. Niewaldy², badania urbanistyczne prowadzone przez B. Krasnowolskiego³, M. Budziakowskiego i M. Krupę⁴ oraz badania historyczne F. Kiryka⁵. Sam budynek kościoła św. Leonarda był analizowany do tej pory głównie pod kątem polichromii i wyposażenia⁶.

Badania, których wyniki zaprezentowano w niniejszym artykule, prowadzono za pomocą metody analitycznej (materiałów źródłowych, wyników dotychczasowych badań oraz materiału inwentaryzacyjnego) oraz metody dendrochronologicznej (badania wybranego elementu świątyni, tj. tzw. słupa Światowida).

Kościół św. Leonarda

Jak wspomniano, Lipnica Murowana została założona w roku 1326, jednak – jak słusznie zauważają księża Jan i Bogusław Banach w opracowaniu dotyczącym historii parafii⁷ – organizacja kościelna musiała funkcjonować na tym terenie dużo wcześniej. Hipoteza ta jest poparta faktem ustanowienia Lipnicy Murowanej stolicą dekanatu 29 parafii, obszaru obejmującego m.in. Bochnię (lokowaną w 1253)⁸, miasto daleko zamożniejsze i znaczniejsze niż Lipnica. Skoro więc nie ranga ekonomiczno-polityczna była tu brana pod uwagę, można domniemywać, że decydujący był wiek parafii oraz organizacja życia religijnego, najwidoczniej o wiele wcześniejszego niż w pozostałych miejscowościach. Nie jest zresztą wykluczone, że obok XIII-wiecznego systemu miejskiego Bochni mogła funkcjonować nieuregulowana jeszcze osada piastowska (na prawie polskim) z o wiele starszą parafią – być może erygowaną w roku 1144, jak wskazują niektóre dokumenty (z późniejszych epok) przechowywane w archiwum parafialnym⁹. Przemawiać za tym może również zapis w *Liber retaxationum* (1577), określający dekanat lipnicki jako „decanatus lipnicensis seu chelmensis” (lipnicki lub chełmiński)¹⁰. W związku z faktem, że pierwsze informacje o organizacji kościelnej w niedalekim Chełmie datowane są na rok 1198, można domniemywać, iż Lipnica posiada podobną metrykę.

Ryc. 2. Lokalizacja kościoła św. Leonarda na współczesnej mapie Lipnicy Murowanej, mapa [w:] OpenStreetMap (dostęp: 15 V 2020).

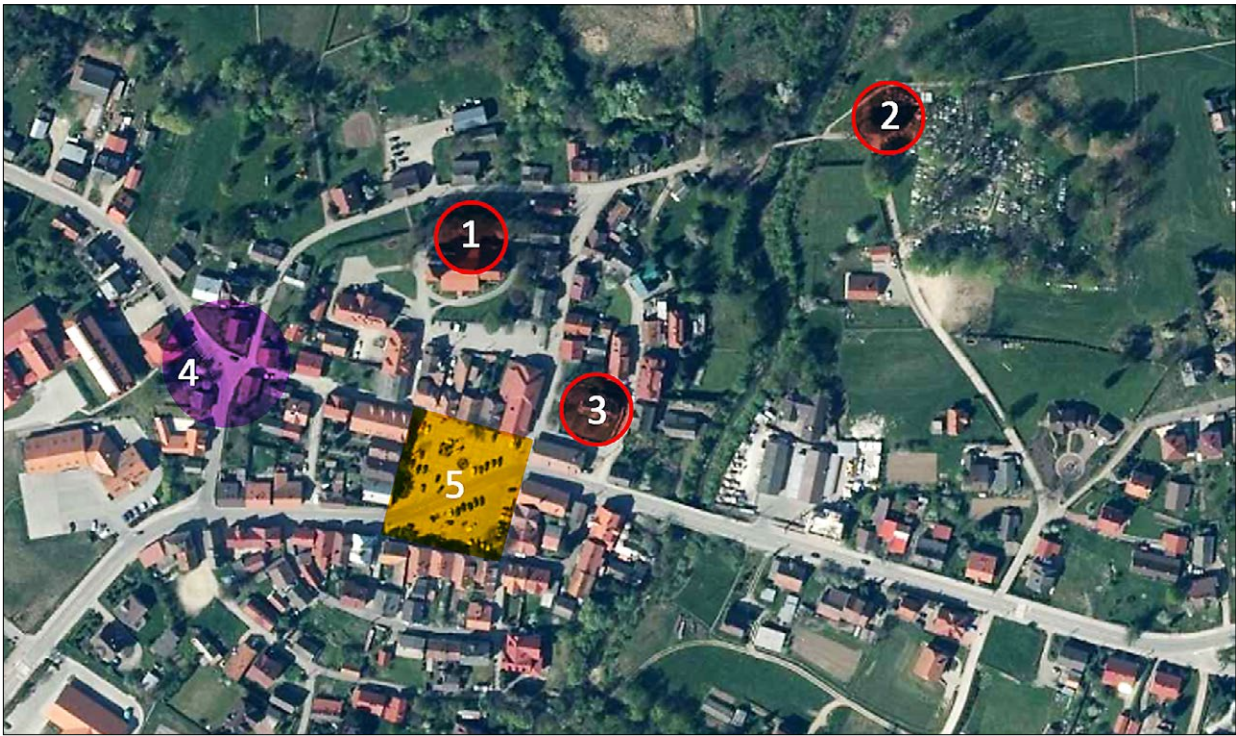
Fig. 2. Location of the church of St. Leonard on a contemporary map of Lipnica Murowana, map [in:] OpenStreetMap (accessed: 15 V 2020).

disciplines. The most important studies include the archaeological research by W. Niewalda,² studied on the history of the town's urban layout by B. Krasnowolski,³ M. Budziakowski and M. Krupa,⁴ and F. Kiryk's history studies.⁵ The building of the church of St. Leonard was primarily analyzed in terms of its polychromes and furnishings.⁶

The studies whose findings will be presented in this paper were conducted using the following methods: the analytical method (analysis of source materials, the findings of previous studies and survey materials) and the dendrochronological method (the study of a selected element of the church, the so-called „column of Światowid”).

The Church of St. Leonard

As mentioned previously, Lipnica Murowana was founded in 1326. However, as accurately observed by the Fathers Banach in their report on the history of the parish,⁷ an ecclesiastical organization must have been functioning in the area for much longer.

Ryc. 3. Lokacyjny układ urbanistyczny Lipnicy Murowanej na ortofotomapie. Legenda: 1 – kościół parafialny św. Andrzeja, 2 – kościół św. Leonarda, 3 – kościół św. Szymona, 4 – domniemany plac osady targowej o kształcie widlicy, 5 – rynek zdefiniowanego układu urbanistycznego z okresu lokacji; oprac. M. Budziakowski, ortofotomapa [w:] <https://www.geoportal.gov.pl/aplikacje/geoportal-krajowy> (dostęp: 20 VI 2020).

Fig. 3. Charter period urban layout of Lipnica Murowana on an orthophotomap. Legend: 1—parish Church of St. Andrew, 2—Church of St. Leonard, 3—Church of St. Simon, 4—supposed square of the fork-shaped market settlement, 5—market square of the well-defined urban layout from the charter period; by M. Budziakowski, orthophotomap [in:] <https://www.geoportal.gov.pl/aplikacje/geoportal-krajowy> (accessed: 20 VI 2020).

Wiadomo na pewno, że kościół parafialny św. Andrzeja w Lipnicy powstał wkrótce po lokacji miasta i że ufundował go Kazimierz Wielki¹¹. Być może wcześniej istniała w tym miejscu świątynia drewniana związana z osadą targową, która znajdowała się przy placu o kształcie widlicy, położonym na zachód od późniejszego miasta lokacyjnego. Rozwiązania tego typu były często spotykane w procesie rozwoju przestrzennego polskich miast w okresie średniowiecza¹².

Oprócz kościoła parafialnego, w Lipnicy znajdują się jeszcze dwie świątynie: barokowa św. Szymona i średniowieczna św. Leonarda, która stanowi przykład architektury drewnianej o wysokiej wartości historycznej i architektonicznej, podkreślonej w roku 2003 wpisem (wraz z grupą innych kościołów małopolskich) na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO¹³. Kościół ten, pomimo wcześniejszych studiów, jest wciąż niezwykle ciekawym polem badawczym. Prowadzone od lat badania pozwalają obecnie doprecyzować czas powstania malowideł czy tryptyków znajdujących się w kościele, ale wciąż nie jest ostatecznie stwierdzone, czy w miejscu istniejącej świątyni wcześniej nie było starszego kościoła, co sugerują niektórzy badacze¹⁴. Doskonałe zachowanie obiektu daje możliwość dokonania analizy materiału budowlanego m.in. pod tym kątem.

Pisząc o historii kościoła św. Leonarda, nie można pominąć informacji o jego lokalizacji względem zdefiniowanego układu urbanistycznego. Taki bowiem

This hypothesis is supported by the fact of establishing Lipnica Murowana as the capital of a decanate of 29 parishes, an area that encompassed, among others, Bochnia (founded in 1253)⁸ a town that was much wealthier and significant than Lipnica Murowana. If it was not political and economic rank that had been taken into account, it can be conjectured that it is the age of the parish and the organization of religious life, established much earlier than in the remaining localities, that could have been the deciding factor here. It is also possible that another as of yet unregulated Piast-era settlement (founded on the basis of Polish law), with a much older parish—perhaps canonically erected in 1144, as indicated by some documents (from later periods) stored in the parish archives⁹—could have operated beside Bochnia's thirteenth-century urban system. A section of the *Liber retaxationum* (1577) can also attest to this, as it describes the Lipnica Murowana decanate as „decanatus lipnicensis seu chelmensis” (of Lipnica or of Chelmno).¹⁰ Due to the fact that the first information about ecclesiastic organization in nearby Chelmno is dated to 1198, it can be supposed that Lipnica's origin could be dated to a similar period.

It is known that the Parish Church of St. Andrew in Lipnica was built soon after the town's founding and that it was Casimir the Great who founded the church.¹¹ It is possible that a timber church had existed at the site, associated with a market settlement that had

został rozmierzony po lokacji miasta. Należy go dodatkowo scharakteryzować jako prosty, o modelu 9-polowym, czyli najczęściej stosowanym w układach urbanistycznych małych miast historycznej Małopolski¹⁵. Świątynia położona jest poza jego obszarem, na północny wschód od rynku, na drugim brzegu przepływającej przez gminę rzeki Uszwicy. Warto także zaznaczyć, że w pewnym, bliżej nieokreślonym w źródłach, momencie w przeszłości kościół zaczął pełnić funkcję świątyni cmentarnej, którą pełni do dziś¹⁶.

Według bieżącego stanu wiedzy obecna świątynia została wzniesiona na przełomie XIV i XV wieku. Niektórzy badawcze twierdzą, że mogła być ona pierwotnym kościołem obsługującym osadę¹⁷ i straciła na znaczeniu po lokacji miasta i budowie nowego, murowanego kościoła św. Andrzeja¹⁸. Przeczy temu jednak datowanie budynku i jego polichromii, a także fakt, że po raz pierwszy wspomniano o nim dopiero w aktach z wizytacji biskupiej w roku 1570¹⁹.

Warto w tym miejscu wspomnieć, że badawcze, który przypuszczali, iż kościół św. Leonarda pochodzi z okresu przedlokacyjnego, swoją hipotezę opierali przede wszystkim na informacji zapisanej na jednej z belek, która brzmi: „Fundata tegoż kościoła 1141, reparatia zaś tegoż roku 1710”. Zdaniem autorów datę tę należy jednak raczej wiązać z tradycją miejsca (być może wzniesienia pierwszego kościoła w tym miejscu) niż z datą powstania obecnej świątyni. Dla poparcia tej tezy zdecydowano się wykonać wstępne badania metodą dendrochronologiczną. Jako przedmiot badań wybrano jeden z elementów kościoła, tzw. słup Światowida.

Konstrukcja oraz otoczenie obiektu

Budynek kościoła św. Leonarda wzniesiono w konstrukcji drewnianej, zrębowej. Zbudowano go na planie dwóch kwadratów (większy – nawa i mniejszy – prezbiterium zakończone trójścieną absydą). Ściany z bali drewnianych posadwiono na kamiennej podmurówce. Przestrzeń kościoła została przekryta płaskimi, drewnianymi stropami z zakrzywieniami po bokach. Stropy te są malowane i mają bogatą ornamentykę. Budynek w późniejszym okresie otoczono sobotami, co poza funkcją czysto użytkową wpłynęło na optyczne powiększenie bryły.

Charakterystyczny kształt kościoła zawdzięcza stromemu dachowi o konstrukcji krokwiwo-jętkowej. Krokwie wsparto kozłami, a na środku dachu umieszczono płatew na słupach i krzyżowo ustawionych kozłach. Dach został przykryty gontem. Nawę dodatkowo oddzie-

been located near a fork-shaped square, located to the west of the later charter town.¹²

Apart from the parish church, Lipnica Murowana also features two other churches: a Baroque Church of St. Simon and a medieval Church of St. Leonard, which is an example of timber architecture of high architectural and historical value, underscored in 2003 via an inscription on the UNESCO World Heritage Sites List¹³ (along with a group of other churches of Lesser Poland).

This church, despite earlier studies having been performed on it, remains an interesting object of research. Many years of investigation have allowed the dating of the paintings and triptychs located in the church, but it is still unconfirmed whether an even older church had stood at the site of the existing temple, as suggested by some scholars.¹⁴ The excellent state of preservation of the building enabled attempts at analyzing its material in this respect.

When writing about the history of the Church of St. Leonard, it is not possible to overlook the information about its siting relative to the town's well-defined urban layout. A layout of this type was delineated after the town's founding. It should also be characterized as a simple, nine-field layout, which is the most common layout used when founding towns in historical Lesser Poland.¹⁵ The church is located outside of it, to the north-east of the market square, on the opposite side of the River Uszwica. It should also be noted that, at a certain moment in the past, the building started to act as a cemetery church, which is a role it plays to this day.¹⁶

According to current knowledge, the present-day church was erected towards the end of the fourteenth and the start of the fifteenth century. Some scholars argued it may have been the original church to provide services to the settlement,¹⁷ which lost its significance after the founding of the town and the construction of the new, masonry Church of St. Andrew.¹⁸ However, the dating of the building and its polychromes does not corroborate this and neither does the fact that it was first mentioned in the files of a bishop's visitation, which took place in 1570.¹⁹

Here it should be noted that scholars who conjectured that the Church of St. Leonard dates to the pre-founding period based their assumptions primarily on an inscription that had been found on one of its beams, which could be translated into English as „The foundation of this church—1141, its repair in this year—1710.” According to the authors, this date should be associated with the tradition of the place (perhaps

Ryc. 4. „Słup Światowida”; rys. M. Budziakowski 2020.

Fig. 4. „Column of Światowid”; by M. Budziakowski 2020.

Ryc. 5. Elewacja kościoła, skan przestrzenny wykonany przez firmę 3delling, 2018.
 Fig. 5. Church facade, spatial scan performed by 3delling, 2018.

lono od prezbiterium tzw. belką tęczową z rzeźbami grupy Ukrzyżowania. Kościół, w przeciwieństwie do pozostałych drewnianych świątyń umieszczonych na liście UNESCO, nie posiada wieży, a jedynie niewielką sygnaturkę. Na ścianie południowej zlokalizowano cztery okna, a na ścianie zachodniej jedno. Do kościoła można wejść przez troje drzwi: po stronie zachodniej znajduje się główne wejście, które obecnie jest nieużytkowane, pozostałe zlokalizowane są po stronie południowej (zwieńczone trójłukowym portalem) i północnej – prowadzące do prezbiterium. Obok wejścia głównego, na ścianie zachodniej umieszczono dzwon, chroniony przez niewielkie, dwuspadowe zadaszenie.

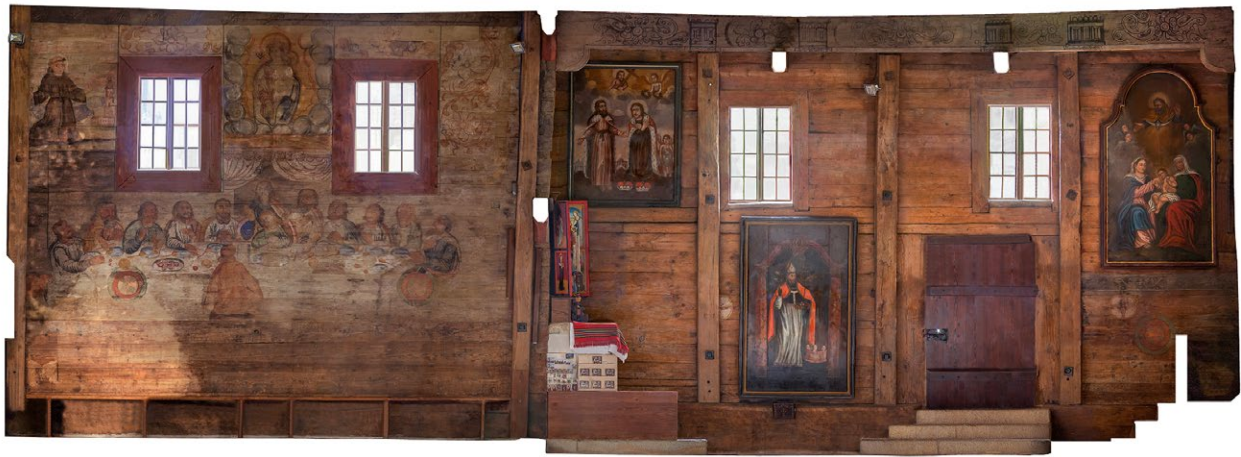
Bezpośrednie otoczenie kościoła stanowi cmentarz z końca XVIII wieku, na którym szczególnie interesujące są XIX- i XX-wieczne płyty nagrobne, nierzadko o ciekawym funeralnym zdobnictwie. W pewnej odległości od świątyni znajduje się godna uwagi kwatera poległych podczas I wojny światowej żołnierzy rosyjskich i austro-węgierskich oraz dwóch Legionistów (cmentarz wojenny nr 299, jeden z kilkuset wybudowanych w ówczesnej Zachodniej Galicji przez Oddział Grobów Wojennych c.k. Komendantury Wojskowej w Krakowie), zawierający ogółem 63 pochówki w 14 mogiłach.

the erection of the first church at the site) rather than the date of the construction of the temple that has survived to our times. To support this argument, the authors performed initial studies using a dendrochronological method. The authors chose one of the church's elements, the so-called „Column of Światowid,” as the object of research.

The site and structure of the building

The Church of St. Leonard was erected as a timber building with a log-based structure. It was built on a plan comprised of two squares (a larger square that formed the nave and a smaller one that formed the presbytery which ended in a three-sided apse). The church's wooden log walls were placed on a stone base. The space of the church was covered with a flat, timber deck with coffers to its sides. These decks are painted and feature rich ornamentation. The building was surrounded with sobotas (peripheral arcades) during a later period, which, apart from a purely utilitarian function, also optically enlarged the church's massing.

The church owes its distinct shape to a steep roof with a rafter-and-collar-tie roof structure. The

Ryc. 6. Południowa ściana kościoła, skan przestrzenny wykonany przez firmę 3delling, 2018.

Fig. 6. Southern wall of the church, spatial scan performed by 3delling, 2018.

Wyposażenie

Jednym z cenniejszych elementów wyposażenia świątyni jest tryptyk ołtarzowy²⁰ z początku XVI wieku²¹, przedstawiający patrona kościoła, św. Leonarda z Limoges, z właściwym mu atrybutem, czyli łańcuchami, oraz św. Wawrzyńca z Rzymu i św. Floriana w zbroi, z chorągwią z krzyżem. Na kwaterach bocznych znajdują się sceny z życia świętego: uwalnianie więźniów oraz modlitwa rodziny królewskiej, a także święci z ich atrybutami: Stanisław (Piotrowin), Szczepan (kamienie i Ewangelia), Mikołaj z Miry (szaty biskupie, gest błogosławieństwa) i Walenty (szaty biskupie)²². Tryptyk ozdobiony jest u góry ażurowymi snycerskimi zwieńczeniami i wizerunkiem św. Michała Archanioła, u dołu zaś widoczne są wizerunki Chrystusa z Marią i św. Janem Apostołem, otoczonych świętymi: Martą, Łucją, Janem Chrzycielem i Janem Jałmużnikiem. Po bokach znajdują się tryptyki: Adoracji, datowany na rok 1425, oraz św. Mikołaja ze sceną obdarowania trzech ubogich pańien, pochodzący z pierwszej połowy XVI wieku. Wszystkie tryptyki są kopiami, natomiast oryginały, po kradzieży w roku 1992 i odzyskaniu, przechowywane są w Muzeum Diecezjalnym w Tarnowie. Godna uwagi jest również drewniana ambona z roku 1711, z wyobrażeniami czterech Ewangelistów i ze schodami ozdobionymi ornamentem roślinnym. W świątyni przechowywane są także paramenty kościelne, np. fere tron czy ornaty skrzypcowe. W kamiennej, piaskowcowej posadzce osadzona jest płyta nagrobna Antoniego Augusta i Józefiny Ledóchowskich, właścicieli Lipnicy Murowanej.

Świątynia jest też miejscem udostępniania pozytywu szkatulnego, czyli pochodzących z początku XVII wieku przenośnych organów, które są jednym z siedmiu zachowanych do dziś w Polsce działających egzemplarzy²³. Niejako na marginesie stawiana jest hipoteza (M. Budziakowski), że ufundowanie pozytywu może się wiązać z magnacką rodziną Lubomirskich z pobliskiego Wiśnicza, która właśnie w tym okresie objęła władzę administracyjną (starostwo niegrodowe i wójt-

rafters were given additional support in the form of struts and a purlin was placed at the center of the roof, supported by posts and struts. The nave was also separated by the presbytery using a chancel beam featuring a group sculpture depicting the Crucifixion. The church, contrary to the remaining timber churches inscribed on the UNESCO List, does not have a tower, instead only having a small ridge turret. The southern wall features four windows, while the western wall—one window. The church can be entered via three doors. The main entrance is located on the western side, but is not currently in use. The remaining entrances are located: on the southern side (topped with a triple-arched portal) and on the northern side—to the presbytery. A bell, protected by a small, gabled roof, was placed near the main entrance, on the western wall.

The immediate surroundings of the church are comprised of a cemetery from the end of the eighteenth century, the most interesting elements of which are nineteenth- and twentieth-century gravestones, often with intriguing funerary ornamentation. At a certain distance from the temple there is a notable cemetery section where Russian and Austro-Hungarian soldiers who fell in the First World War are interred, as well as two legionaries (war cemetery no. 299). It is one of the several hundred similar cemeteries built on the territory of what was Western Galicia at the time by the Military Graves Section of the Imperial and Royal Military Command in Cracow), which includes a total of 63 burials in 14 graves.

Furnishing

Among the church's more valuable furnishing elements is an altar triptych²⁰ from the beginning of the sixteenth century,²¹ which depicts the church's patron, St. Leonard of Limoges, with his attribute in the form of chains, along with St. Lawrence of Rome and St. Florian in a suit of armor, with a flag and cross. The side panels de-

Ryc. 7. Północna ściana kościoła, skan przestrzenny wykonany przez firmę 3deling, 2018.

Fig. 7. Northern wall of the church, spatial scan performed by 3deling, 2018.

tostwo) w Lipnicy Murowanej. Pozytyw, będący sprzętem kosztownym, mógł być formą prezentu nowego zarządcy królewskiej.

Malowidła ścienne i stropowe

W prezbiterium zachowały się polichromie z roku 1689: na wschodniej ścianie scena Ukrzyżowania (zasłonięta ołtarzem), na południowej – Ostatnia Wieczera (uwagę zwraca postać Judasza odwrócona od widza), na północnej – Sąd Ostateczny (wyobrażający Chrystusa tronującego na tęczy). W nawie z kolei znajdują się sceny Drogi Krzyżowej (tzw. medaliony pasyjne) z roku 1711, adoracja Matki Boskiej przez Szymona z Lipnicy, polichromia wykonana na parapecie chóru, zatytułowana „Dziesięcioro przykazań”, a także malowidło przedstawiające śmierć grającą na skrzypcach. Również na ścianie zachodniej umieszczona jest polichromia z wyobrażeniem św. Franciszka otrzymującego stygmaty oraz świętych Wojciecha i biskupa Stanisława²⁴. Strop jest ozdobiony różnobarwnymi malowidłami patronowymi (szablonowymi), o licznych wzorach geometrycznych i roślinnych²⁵.

W latach pięćdziesiątych ubiegłego wieku dokonano gruntownego remontu świątyni²⁶, zakończonego w grudniu 1957. Uzupełniono wówczas około 30% desek stropowych oraz przełożono te błędnie ułożone; wymieniono podmurówkę, a także uzupełniono gont, gdyż dach był w bardzo złym stanie technicznym. Wówczas również odkryto i zabezpieczono kolejne malowidła ścienne, ukryte pod przemalowaniami.

Słup Światowida

Z kościołem św. Leonarda związany jest interesujący lokalny przekaz, jakoby umieszczony w jego wnętrzu słup, pełniący obecnie funkcję konstrukcji ołtarza, miał być w rzeczywistości pozostałością po słowiańskim chramie (sic!) i miał przedstawiać czy też symbolizować postać

pict scenes from the saint's life: the freeing of prisoners and the prayer of the royal family, as well as the following saints and their attributes: St. Stanislaus (Piotrowin), St. Stephen (stones and the Gospel), St. Nicholas of Myra (bishop's vestments, the gesture of blessing), and St. Valentine (bishop's vestments).²² At its top, the triptych is decorated with wooden openwork cappings with the image of St. Michael the Archangel, while at the bottom there are images of Christ and Mary and St. John the Apostle, surrounded by St. Martha, St. Lucy, St. John the Baptist and St. John the Merciful.

Furthermore, at the sides there are the following triptychs: of the Adoration, dated to 1425; and the triptych of St. Nicholas with the scene of the delivery of the dowry of the three impoverished maidens, dated to the first half of the sixteenth century. All of the triptychs are copies, while the originals, after being stolen in 1992 and later reclaimed, are stored at the Diocese Museum in Tarnów.

Of note is also the wooden ambo from 1711, with the depictions of the Four Evangelists, with stairs adorned with a floral ornament.

Furthermore, church vestments are stored in the building, such as the feretory and fiddleback chasubles.

The sandstone floor features the gravestone of Antoni August Ledóchowski and Józefina Ledóchowska, the owners of Lipnica Murowana.

The church is also a place where one can access a casket regal, a type of portable organ from the seventeenth century. The model stored in the church is one of seven working models that have survived in Poland.²³ Furthermore, the authors argue (M. Budziakowski) that the sponsorship of the regal can be attributed to the Lubomirski magnate family from nearby Wiśnicz, which took over administrative duties in the area during that time (the offices of the land starost and vogt). The regal, which was a costly instrument, could have been a form of gift from the new steward of the Crown lands.

słowiańskiego bóstwa. Autorzy niniejszego artykułu postanowili podjąć próbę weryfikacji tego przekazu.

Analizowany obiekt to słup z drewna dębowego, wysokości ponad 4 m, zakończony kuliście. Poniżej zwieńczenia można zauważyć zacięcie klinem w górę. U podstawy słup jest spięty i przykręcony do ołtarza metalowymi obejmami. Około połowy wysokości jest odchylony od pionu o około 2 stopni. Na wysokości około 1 metra od podstawy znajdują się wycięte w drewnie rozety, tj. koliste ornamenty zacięte na krzyż (na każdej jego płaszczyźnie). W górnej części znajduje się wycięcie po (najprawdopodobniej) belce poziomej, co pozwala domniemywać, że obiekt pierwotnie był krzyżem (bądź stanowił element większej konstrukcji), a w późniejszym okresie przekształcono go w pojedynczy słup ołtarzowy. Należy zwrócić uwagę na brak innych symboli czy ornamentów, szczególnie związanych z kulturą przedchrześcijańską.

Pierwsza informacja o domniemanym, przedchrześcijańskim pochodzeniu słupa (poza przekazami ustnymi) pojawia się w publikacji o Lipnicy wydanej w roku 1998²⁷. Nie figuruje ona w materiałach źródłowych ani w innych znanych autorom opracowaniach, powstałych przed rokiem 1990. W celu ostatecznej weryfikacji powyższego przekazu M. Budziakowski zaprosił do współpracy naukowców z Instytutu Fizyki Politechniki Śląskiej celem wykonania datowania radiowęglowego.

Badanie dendrochronologiczne

Datowaniu poddano próbkę drewna – część rdzenia pobranego 4 września 2018 ze „słupa Światowida”. W celu uniknięcia potencjalnego zanieczyszczenia zewnętrznej warstwy do pomiarów 14C wybrano fragment z wewnętrznej części rdzenia. Fragment ten, według analizy dendrochronologicznej dr M. Kłusek, obejmował dwa niepełne przyrosty roczne. Próbkę drewna poddano procesowi ekstrakcji alfa-celulozy według protokołu opracowanego przez Danutę Michczyńską²⁸ i jej współpracowników, którego etapy były skrupulatnie kontrolowane. Na żadnym z nich nie odnotowano anomalii mogących wskazywać na zakłócenia procesu preparatyki i zanieczyszczenia materiałem mogącym zafałszować wiek próbki. W wyniku pomiarów uzyskano datę radiowęglową 370 ± 25 BP (nr laboratoryjny próbki GdA-5702).

Na podstawie analizy skanów i fotografii pobranego rdzenia stwierdzono, że rdzeń pochodzi z dębu i obejmuje 16 przyrostów rocznych. Ostatnie przyrosty wytworzone przez drzewa znajdują się na zewnątrz pnia, przy korze. Ponieważ próbka pochodzi z wewnętrznej części pnia, wyznaczony wiek nie odpowiada dokładnie momentowi ścięcia drzewa. Drzewo rosło co najmniej 14 lat dłużej, niż wskazuje wynik pomiaru. Ponadto zewnętrzna część drzewa, o nieznanym liczbie słoików, została ścięta podczas obróbki. W obrębie usuniętych słoików znajdowała się również warstwa bielasta, która w przypadku dębów rosnących na terenie Małopolski obejmuje 12 $+7/-6$ przyrostów. Dlatego w analizach

Wall and ceiling paintings

The presbytery features surviving polychromes from 1689: the *Crucifixion* (obscured by the altar) on the eastern wall, and the *Final Judgment* (depicting Christ enthroned on a rainbow) on the northern wall. The nave features scenes of the Way of the Cross (so-called medallions of the Passion) from 1711, the *Adoration of the Mother of God by Szymon of Lipnica*, a polychrome painted on the gallery parapet, entitled *Of the tenfold commandment*, as well as a painting depicting Death playing a fiddle. Also on the western wall is a polychrome with an image of St. Francis receiving the stigmata and the saints Adalbert and bishop Stanislaus.²⁴ The ceiling is decorated by polychromatic patron paintings (stenciled), with numerous geometric and floral patterns.²⁵

A thorough renovation of the church was performed in the 1950s²⁶—it was completed in 1957. Around 30% of the deck boards were supplemented and those that had been defectively placed were reattached. The stone base was likewise replaced and gaps in the wooden shingles were repaired, as the roof had been in very poor technical condition. Additional wall paintings that had been hidden underneath paint layers were discovered and secured at the time.

The Column of Światowid

There is an interesting local story associated with the church which states that a column that is placed inside and that is a part of the structure of its altar was reportedly an element from an older Slavic shrine (sic!) and was to depict or symbolize the figure of a Slavic deity. The authors of this paper attempted to verify this claim.

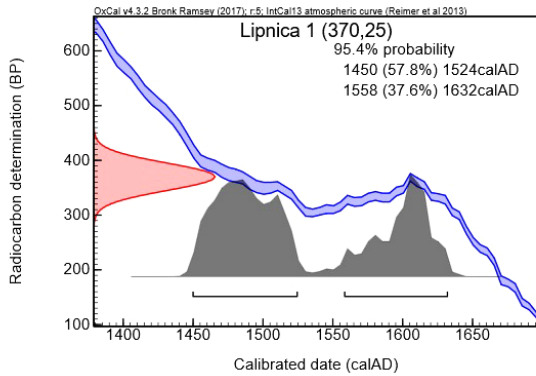
The column under analysis is made from oak wood, has a height of over 4 meters and has a round end. Below its top part there is a wedge-shaped cut aimed towards the top. At its base, the column is bound and affixed to the altar with metal braces. At around half of its height, it is slightly bent by around 2 degrees. Around 1 meter above the base of the column there are carvings depicting rosettes, i.e. circular ornaments with cross-shaped cuts (on each of its surfaces). In the upper part there is a socket that was supposedly used to affix a horizontal beam, which can be interpreted as evidence that the object had been a cross (or an element of a larger structure), and was later converted into a singular altar post. Of note is the fact that the object lacks other symbols or ornaments, particularly any that could be linked with a pre-Christian culture.

The first report about the supposed pre-Christian origin of the column (apart from oral history), appeared in a publication about Lipnica Murowana that was published in 1998.²⁷ It was not present in any source materials nor in any of the literature known to the authors to be written before 1990. In order to ul-

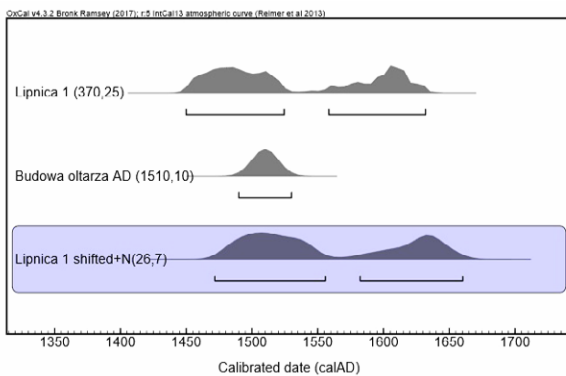
Ryc. 8. Fotografia rdzenia z zaznaczonymi przyrostami rocznymi dębu; fot. N. Piotrowska.

Fig. 8. Photograph of the core with marked growth rings of the oak tree; photo by N. Piotrowska.

Ryc. 9. Rozkład prawdopodobieństwa wieku kalendarzowego; oprac. N. Piotrowska.

Fig. 9. Calibrated date probability distribution; by N. Piotrowska.

Ryc. 10. Rozkład prawdopodobieństwa; oprac. N. Piotrowska; od góry: 1 – rozkład prawdopodobieństwa wieku datowanej próbki; 2 – rozkład prawdopodobieństwa daty budowy ołtarza, przyjętej jako 1510 AD z niepewnością 25 lat; 3 – rozkład prawdopodobieństwa wieku kalendarzowego daty ścięcia drzewa – otrzymany wynik datowania przesunięty o 26 ± 7 lat kalendarzowych.

Fig. 10. Probability distribution; by N. Piotrowska; from the top: 1—Probability distribution of the age of the sample; 2—Probability distribution of the date of the altar's construction, assumed to be 1510 AD with an uncertainty of 25 years; 3—Probability distribution of the calendar age of the date of the tree's felling—dating result shifted by 26 ± 7 calendar years.

uwzględniono przesunięcie roku ścięcia drzewa o 26 ± 7 lat w stosunku do wyniku datowania.

Data radiowęglowa została poddana kalibracji za pomocą programu OxCal 4.3²⁹ z wykorzystaniem krzywej kalibracyjnej IntCal13³⁰. Uzyskany rozkład prawdopodobieństwa wieku kalendarzowego przedstawia ryc 9.

Najwcześniejszy moment powstania słupa to połowa XV wieku. Należy zatem z całą pewnością wyklu-

timately verify this piece of history, M. Budziakowski invited scientists from the Institute of Physics of the Silesian University of Technology to perform radiocarbon dating of the object.

Dendrochronological study

A wood sample—a part of the core collected on September 4 2018 from the „Column of Światowid”—was subjected to radiocarbon dating. In order to avoid potential contamination of the external layer, ¹⁴C measurements were performed using a fragment of the internal part of the core. This fragment, as found via dendrochronological analysis performed by Ph.D. M. Klusek, encompassed two incomplete yearly growth rings. The wood sample was subjected to an alpha-cellulose extraction procedure as per the protocol formulated by Michczyńska et al.,²⁸ whose stages were carefully controlled. No anomalies that could indicate disruptions in the sampling process or traces of pollution that could falsify the age of the sample were detected. As a result of the measurements, a radiocarbon date of 370 ± 25 BP was established (laboratory sample No. Gda-5702).

Based on analysis of scans and photographs of the core sample, it was concluded that the core was taken from an oak tree and amounts to 16 yearly growth rings. The final growth rings of trees are located on the outer surfaces of the trunk, near the bark. As the sample was collected from the internal part of the trunk, the resultant age did not precisely correspond to the moment of the tree's felling. The tree had grown at least 14 years longer than indicated by measurement results. Furthermore, the external part of the tree, with an unknown number of growth rings, was cut during carpentry work. The rings that were removed also included a layer of sapwood, which in the case of oak trees from Lesser Poland covers $12 +7/-6$ rings. This is why the date of the tree's felling was shifted by 26 ± 7 years relative to the dating result.

The radiocarbon date was calibrated using OxCal 4.3²⁹ using an IntCal13 calibration curve.³⁰ The probability distribution of the object's calendar age has been shown in the figure 9.

The earliest moment of the column's construction was found to be the middle of the fifteenth century. We can therefore fully rule out the pre-Christian or

czyć przedchrześcijańskie bądź też nawet XII-wieczne pochodzenie tego obiektu. Był to zatem najprawdopodobniej krzyż zbudowany na przełomie XV i XVI wieku, wkomponowany w konstrukcję ołtarza w wyniku jakiegoś zniszczenia.

Być może nowe informacje mogłyby przynieść seria badań belek ściennych, z tym jednak zastrzeżeniem, że część z nich była wymieniana podczas remontów świątyni. Można w każdym razie zaryzykować tezę, że jeśli istotnie w tym miejscu znajdował się wcześniej inny kościół (który uległ zniszczeniu, np. pożarowi w 1500 lub 1520), to część substancji budowlanej mogła zostać wykorzystana do konstrukcji nowego obiektu. To jednak można będzie zweryfikować, prowadząc bardziej szczegółowe badania świątyni.

Podsumowanie

Zaprezentowane badania są jedynie wstępem do szerszych studiów związanych z dziedzictwem kulturowym Lipnicy Murowanej oraz jego ochroną i rewitalizacją. Dotyczyły one substancji zabytkowej średniowiecznego kościoła św. Leonarda, zabytku o randze międzynarodowej, wpisanego (wraz z innymi drewnianymi świątyniami) na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO. Pozwoliły one na uporządkowanie i przeanalizowanie literatury oraz dostępnych materiałów archiwalnych i inwentaryzacyjnych dotyczących kościoła. Dzięki zastosowaniu metody dendrochronologicznej ostatecznie zweryfikowano metrykę tzw. słupa Światowida, który okazał się elementem konstrukcyjnym pochodzącym z połowy XV wieku lub z okresu późniejszego. Zatem jego przedchrześcijańskie pochodzenie jest jedynie lokalnym podaniem, a nie faktem historycznym.

Użyte modele kościoła zostały wykonane przez firmę 3deling na zlecenie Fundacji Pełni Kultury w ramach projektu „Multisensoryczne UNESCO. Digitalizacja materialnego i niematerialnego dziedzictwa Lipnicy Murowanej” dofinansowanego przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego w ramach programu Kultura Cyfrowa 2017 oraz przez Gminę Lipnica Murowana. Dostęp do skanów 3d na stronie www.3deling.pl. Autorzy dziękują ww. instytucjom za udostępnienie materiałów.

M. Budziakowski dziękuje p. dr hab. inż. Natalii Piotrowskiej, prof. PŚ, oraz dr inż. Marzenie Klusek za wykonanie badań dendrochronologicznych słupa i współpracę przy sporządzeniu niniejszego artykułu.

even twelfth-century origin of this object. It was most probably a cross built towards the end of the fifteenth and the start of the sixteenth century and, as a result of some sort of damage, incorporated into the structure of the altar.

Perhaps new information could be yielded by a series of tests of wall beams. However, it should be noted that some of them were replaced during renovation. Nevertheless, one can risk putting forth the argument that if a church had indeed existed at this site (and was destroyed, for instance due to a fire, in 1500 or 1520), then some of its substance could have been used to build the new church. However, this can only be found upon a more detailed investigation of the church.

Conclusions

The study presented in the paper is merely an introduction to wider research on the cultural heritage of Lipnica Murowana, its protection and restoration. It concerned the historic substance of the medieval Church of St. Leonard, a monument of international rank, as proven by its inscription on the UNESCO World Heritage Site List (alongside other churches). The study allowed for a structuring and analysis of the literature and available archival and survey materials concerning the church. The use of the dendrochronological method also allowed the authors to verify the age of the so-called „Column of Światowid,” which turned out to be a structural element from the middle of the fifteenth century or from a later period. Its pre-Christian origin was thus proven to be merely a local story and not a historical fact.

The church models used in the study were built by 3deling and had been commissioned by the Pełni Kultury Foundation, as a part of the „Multisensory UNESCO. Digitalization of the tangible and intangible heritage of Lipnica Murowana,” subsidized by the Minister of Culture and National Heritage as a part of the DIGITAL CULTURE 2017 program and the Municipality of Lipnica Murowana. The 3d scans can be accessed at www.3deling.pl. The authors would like to thank the above-mentioned institutions for sharing the materials.

M. Budziakowski would like to thank Professor Piotrowska and Doctor Klusek for performing dendrochronological testing of the column and their cooperation during the writing of this paper.

Bibliografia / References

Opracowania / Secondary sources

- Banach Jan, Banach Bogusław, *Parafia w Lipnicy Murowanej – zarys dziejów od powstania do roku 1945*, Lipnica Murowana 2005.
- Bronk Ramsey, *Bayesian analysis of radiocarbon dates*, „Radiocarbon” 2009, nr 51(1), s. 337–360.
- Brykowski Ryszard, *Lipnica Murowana*, [w:] *Architektura gotycka w Polsce*, red. T. Mroczko. M. Arsyński, vol. 2, Warszawa 1995.
- Brykowski Ryszard, Kornecki Marian, *Drewniane kościoły w Małopolsce Południowej*, Wrocław 1984.
- Budziakowski Mateusz, *Rozwój przestrzenny Lipnicy Murowanej w czasach zaborów w świetle austriackich map wojskowych*, „Wiadomości Konserwatorskie” 2019, nr 57, s. 134–141.
- Budziakowski Mateusz, Krupa Michał, *Lipnica Murowana – historic heritage and its conservation protection*, „Technical Transactions = Czasopismo Techniczne” 2019, vol. 116, Iss. 9, s. 33–43.
- Dutkiewicz Józef, *Małopolska rzeźba średniowieczna*, Kraków 1949.
- Faryna-Paszkiwicz Hanna, Omilanowska Małgorzata, Pasieczny Robert, *Atlas zabytków architektury w Polsce*, Warszawa 2001.
- Kiryk Feliks, *Bochnia – dzieje miasta i regionu*, Kraków 1980.
- Kiryk Feliks, *Najdawniejsze dzieje Lipnicy Murowanej*, [w:] *Lipnica Murowana – Gród króla Władysława Łokietka*, red. Janusz Smołucha, Kraków 2007.
- Kiryk Feliks, *Rozwój urbanizacji Małopolski*, Kraków 1985.
- Kornecki Marian, *Kościół Lipnicy Murowanej*, „Currenda” 1992, nr 10–12.
- Krasnowolski Bogusław, *Lokacyjne układy urbanistyczne na obszarze ziemi krakowskiej w XIII i XIV wieku*, cz. 2: *Katalog lokacyjnych układów urbanistycznych*, Kraków 2004, s. 119–124.
- Książek Mieczysław, *Zarys budowy miast średniowiecznych w Polsce do końca XV wieku*, Kraków 1994.
- Kucia Dariusz, *Tryptyk św. Leonarda z kościoła cmentarnego w Lipnicy Murowanej*, [w:] *Lipnica Murowana – Gród króla Władysława Łokietka*, red. Janusz Smołucha, Kraków 2007.
- Kulig Jacek, *O organach historycznych Małopolski*, „Rocznik Małopolski” 2018.
- Kumor Bolesław, *Organizacja parafialna w granicach dzisiejszej diecezji tarnowskiej w świetle Liber Beneficiorum ks. Jana Długosza*, „Tarnowskie Studia Teologiczne” 1986, t. 10.
- Kumor Bolesław, *Powstanie i rozwój sieci parafialnej w Małopolsce Południowej do końca XVI wieku*, „Prawo Kanoniczne” 1962, t. 5, s. 175–231.
- Kumor Bolesław, *Przenoszenie praw parafialnych w Małopolsce Południowej w okresie średniowiecza*, „Polonia Sacra” 1962, t. 11.
- Kuśnierz-Krupa Dominika, *Issue of protecting historic urban layouts of small towns in south-eastern Poland – on selected examples*, „IOP Conference Series: Materials Science and Engineering” 2019, vol. 471, s. 1–10.
- Kuśnierz-Krupa Dominika, *Original historical spatial development research methodology on the example of the town of Skawina in Lesser Poland*, „Landscape Architecture and Art” 2019, vol. 14, s. 18–23.
- Kuśnierz-Krupa Dominika, *Protection issues in selected European historic towns and their contemporary development*, „E3S Web of Conferences” 2018, vol. 45, s. 1–8.
- Kydryńska Anna, *Kościółek św. Leonarda w Lipnicy Murowanej*, „Wiadomości Konserwatorskie” 1958, nr 5.
- Michczyńska Danuta, Krąpiec Marek, Michczyński Adam, Piotrowska Natalia et al., *Different Pretreatment Methods For 14 C Dating of Younger Dryas and Allerød Pine Wood (Pinus Sylvestris L.)*, „Quaternary Geochronology” 2018, nr 48, s. 38–44.
- Niewalda Waldemar, „Studium urbanistyczno-konserwatorskie miasta Lipnica Murowana” 1981, mps.
- Reimer Paula, Bard Edouard et al., *IntCal13 and Marine13 Radiocarbon Age Calibration Curves 0–50,000 Years cal BP*, „Radiocarbon” 2013, nr 55 (4), s. 1869–1887.
- Siwek Andrzej, *Świadek wieków – kościół św. Leonarda w Lipnicy Murowanej*, „Aura” 2004, nr 5.
- Stanko Przemysław, *Materiały archiwalne do dziejów Lipnicy Murowanej w Archiwum Państwowym w Krakowie*, [w:] *Lipnica Murowana – Gród króla Władysława Łokietka*, red. Janusz Smołucha, Księgarnia Akademicka, Kraków 2007.
- Stępkowska Konstancja, *Tryptyk św. Mikołaja w kościele cmentarnym w Lipnicy Murowanej*, [w:] *Sprawozdania Komisji do Badania Historii Sztuki w Polsce* 1912, nr 8.
- Ważny Tomasz, *Dendrochronologia obiektów zabytkowych w Polsce*, Gdańsk 2001.
- Wiśniowski Stanisław, *Lipnica Murowana – przewodnik historyczno-turystyczny*, Kraków 1998.
- Wolff-Łozińska Barbara, *Malowidła stropów polskich 1 poł. XVI w.*, Kraków 1971.

- ¹ P. Stanko, *Materiały archiwalne do dziejów Lipnicy Murowanej w Archiwum Państwowym w Krakowie*, [w:] *Lipnica Murowana – Gród króla Władysława Łokietka*, red. J. Smołucha, Księgarnia Akademicka, Kraków 2007, s. 32.
- ² W. Niewalda, *Badania nad murami miejskimi w Lipnicy Murowanej*, [w:] *Teka Komisji Urbanistyki i Architektury PAN Oddział w Krakowie*, t. 3, Kraków 1969, s. 844–846.
- ³ B. Krasnowolski, *Lokacyjne układy urbanistyczne na obszarze ziemi krakowskiej w XIII i XIV wieku*, cz. 2: *Katalog lokacyjnych układów urbanistycznych*, Kraków 2004, s. 119–124.
- ⁴ M. Budziakowski, M. Krupa, *Lipnica Murowana – historic heritage and its conservation protection*, „Technical Transactions = Czasopismo Techniczne” 2019, vol. 116, Iss. 9, s. 33–43; M. Budziakowski, *Rozwój przestrzenny Lipnicy Murowanej w czasach zaborów w świetle austriackich map wojskowych*, „Wiadomości Konserwatorskie” 2019, nr 57, s. 134–141.
- ⁵ Na przykład F. Kiryk, *Najdawniejsze dzieje Lipnicy Murowanej*, [w:] *Lipnica Murowana – Gród króla Władysława Łokietka*, red. J. Smołucha, Kraków, 2007, s. 9–27.
- ⁶ K. Stępkowska, *Tryptyk św. Mikołaja w kościele cmentarnym w Lipnicy Murowanej*, [w:] *Sprawozdania Komisji do Badania Historii Sztuki w Polsce* 1912, nr 8, s. 450–455.
- ⁷ J. Banach, B. Banach, *Parafia w Lipnicy Murowanej – zarys dziejów od powstania do roku 1945*, Lipnica Murowana 2005, passim.
- ⁸ F. Kiryk, *Bochnia – dzieje miasta i regionu*, Kraków 1980, passim.
- ⁹ J. Banach, B. Banach, op. cit., s. 33.
- ¹⁰ Ibidem, s. 35.
- ¹¹ Ibidem, s. 98.
- ¹² M. Książek, *Zarys budowy miast średniowiecznych w Polsce do końca XV wieku*, Kraków 1994, passim.
- ¹³ A. Siwek, *Świadek wieków – kościół św. Leonarda w Lipnicy Murowanej*, „Aura” 2004, nr 5, s. 13.
- ¹⁴ M.in. J. i B. Banachowie.
- ¹⁵ D. Kuśnierz-Krupa, *Original historical spatial development research methodology on the example of the town of Skawina in Lesser Poland*, „Landscape Architecture and Art” 2019, vol. 14, s. 18–23; eadem, *Protection issues in selected European historic towns and their contemporary development*, „E3S Web of Conferences” 2018, vol. 45, s. 1–8; eadem, *Issue of protecting historic urban layouts of small towns in south-eastern Poland – on selected examples*, „IOP Conference Series: Materials Science and Engineering” 2019, vol. 471, s. 1–10.
- ¹⁶ J. Banach, B. Banach, op. cit., s. 32–36.
- ¹⁷ Ibidem.
- ¹⁸ M. Kornecki, *Kościół Lipnicy Murowanej*, „Currenda” 1992, nr 10–12.
- ¹⁹ J. Banach, B. Banach, op. cit., s. 112.
- ²⁰ D. Kucia, *Tryptyk św. Leonarda z kościoła cmentarnego w Lipnicy Murowanej*, [w:] *Lipnica Murowana – Gród króla Władysława Łokietka*, red. J. Smołucha, Kraków 2007, s. 79–91.
- ²¹ Szerzej nt. prób datowania tryptyku wypowiada się K. Sęcowska, *Lipnica Murowana*, [w:] *Malarstwo gotyckie w Polsce*, red. A. Labuda, K. Secomska, vol. 2, Warszawa 2004, s. 220–221.
- ²² K. Stępkowska, op. cit.
- ²³ J. Kulig, *O organach historycznych Małopolski*, „Rocznik Małopolski” 2018, s. 207–208.
- ²⁴ J. Dutkiewicz, *Malarstwo ścienne w budownictwie drewnianym*, „Wiadomości Konserwatorskie” 1958, nr 5, s. 9–27.
- ²⁵ B. Wolff-Łozińska, *Malowidła stropów polskich 1 poł. XVI w.*, Kraków 1971.
- ²⁶ Szerzej o tym: A. Kydryńska, *Kościółek św. Leonarda w Lipnicy Murowanej*, „Wiadomości Konserwatorskie” 1958, nr 5, s. 86–87.
- ²⁷ S. Wiśniowski, *Lipnica Murowana – przewodnik historyczno-turystyczny*, Kraków 1998, s. 5.
- ²⁸ D. Michczyńska, M. Krąpiec, A. Michczyński, N. Piotrowska et al., *Different Pretreatment Methods For 14 C Dating of Younger Dryas and Allerød Pine Wood (Pinus Sylvestris L.)*, „Quaternary Geochronology” 2018, nr 48, s. 38–44.
- ²⁹ R. Bronk, *Bayesian analysis of radiocarbon dates*, „Radiocarbon” 2009, nr 51(1), s. 337–360.
- ³⁰ P. Reimer, E. Bard et al., *IntCal13 and Marine13 Radiocarbon Age Calibration Curves 0–50,000 Years cal BP*, „Radiocarbon” 2013, nr 55 (4), s. 1869–1887.

Streszczenie

Artykuł dotyczy problematyki historii, konstrukcji, wyposażenia oraz datowania zabytkowego kościoła św. Leonarda w Lipnicy Murowanej. Kościół ten jest jedną z drewnianych świątyń Małopolski znajdujących się na Liście Światowego Dziedzictwa UNESCO. Stopień i sam fakt zachowania obiektu, jego architektura i wyposażenie wyraźnie wskazują na międzynarodową rangę obiektu. Liczne polichromie, tryptyki oraz ornamentyka stropów podkreślają jego estetykę, dzięki czemu stanowi on jeden z ciekawszych zabytków w tym regionie.

W artykule przedstawiono także wyniki badań przeprowadzonych metodą dendrochronologiczną, które pozwoliły na zweryfikowanie hipotezy dotyczącej pochodzenia i datowania jednego z elementów konstrukcyjnych w świątyni (tzw. słupa Światowida).

Abstract

This paper discusses the subject matter of the history, structure, furnishing and dating of the historic Church of St. Leonard in Lipnica Murowana. This church is one of the wooden temples of Lesser Poland that are inscribed on the UNESCO World Heritage Sites List. The degree and indeed the very fact of the building's preservation, its architecture and furnishings clearly indicate its international rank. Numerous polychromes, triptychs and the ornamentation of its ceilings highlight its aesthetic, making it one of the more interesting historical sites in this region.

The paper also presents the results of dendrochronological studies which allowed the authors to verify a hypothesis concerning the origin and dating of one of the church's structural elements (the so-called „Column of Światowid”).